

1944 йил бутун Шаркий Туркистон бўйлаб Хитойга карши кенг кўламли кўзғолонлар бошланди. Асосий роллардан бири Оспан ботирга тегишли эди. 1945 йилнинг 5 октябрида Берия 1184/8-сонли телеграммада СССР Халк комиссарига Молотовга сентябр ойида Гулжа кўзғолончилари Оспан ботир исёнкорлари билан ҳамкорликда Шимолий Шинжонга кенг кўламли хужум уюштириб, нихоят Олтой округини Хитой ҳокимиятидан озод қилганлиги тўғрисида ёзадилар. Бирок, Олтой озод қилингандан сўнг, барча Олтой кўзғолонларининг раҳбари Оспан Ботир Гулжада ташкил этилган Шаркий Туркистон ҳукуматини тан олишни истамайди, балки Олтойни мустақил давлат деб ва ўзини хон деб билади.

1947 йил 24 февралда Сталин Марказий Кўмита Сиёсий бюросининг махфий

32-моддасида "Шинжон тўғрисида ва Шинжон Олтой округи губернатори Оспан Ботир Исмоиловнинг Совет Иттифоқи манфаатларига қарши душманлик фаолиятини бостириш тўғрисида" ги қарорига имзо чекди.

СССР Давлат хавфсизлик вазирлиги Сталиннинг бу буйруғи билан очик алоқа каналлари орқали Оспан Ботир ва унинг шерикларини тўлиқ мағлубиятга қадар таъқиб қилиш ва йўқ қилишни ташкил этиши лозим эди. Шунингдек, Оспан Ботирни Шинжон ҳукуматидан зудлик билан чиқилишини ташкил қилиш ва уни Олтой тумани ҳокими лавозимидан олиб ташлаш кўзда тутилган. СССР Ички ишлар вазирлигига Шинжонга кейинчалик рус пулемётлари ва милицлар учун миллионга патрон ва немис енгил пулемётлари учун юз мингта патрон топшириш учун СССР МГБга ажратиш буюрилди. Шундай қилиб, Сталин буйруғига биноан, Оспан ботир ва унинг қўшинларини кенг миқёсда ҳарбий таъқиб қилиш бошланади.

1951 йилда сўнгги козок оилаларига ҳамроҳлик қилиш учун ўз қўшинини юбориб, у бутун зарбани ўзига олади. Оспан Ботир 200 га яқин душман жангчисини ўлдирган ва узок давом этган жангдан кейин у ва унинг кизи хитойликлар томонидан асир олинди.

Коммунистлар уни ҳар томондан таҳқирлашади ва кун бўйи қийноққа солишади.

Вақти-вақти билан уни отга ўтказиб, олди ва орқасига "У Туркистонни хитойлардан озод қиламан деб мактанган" сўзлари ёзилган плакатлар осиб қўйишган. Оспан Ботир сўнгги қучлари билан ўтиб кетаётганларга: "Мен ўлишим мумкин, лекин токи ёруғлик бор экан, менинг халқим қурашни давом эттиради", деб бақирди.

Унинг 17 ёшли кизи Азапай Хитой Коммунистик Армиясига учун форма тикиш учун сиёсий маҳбуслар Урумчи фабрикасига юборилади. Сўнгги марта Азапай отасини Хитой қизил армияси уни эшафот ёнига олиб борганида қўрган.

Омма олдида қатл шу куни - 1951 йил 29 апрелда Урумчининг марказида бўлиб ўтади.

Оспан ботир ағдарилгандан сўнг, коммунистлар ниҳоят бутун Шарқий Туркистонда ҳокимиятни ўрнатадилар ва бу ерни Шинжон - янги чегара деб эълон қиладилар.

Ҳожиали тақдир. Ҳажми ва руҳи жиҳатидан Атлантик шахс. Оспан Ботир козокларнинг Хитойдан бутунлай мустақиллигини орзу қилар эди. Уларнинг озодлиги учун қон тўқди.

Ва у амалда Олтой мустақиллигини эълон қилиш орқали бунга эришди ҳам. Аммо Хитойда сталинист коммунистларнинг галабаси унинг қўп йиллик уринишларини пучга чиқарди. Хитой ва Совет коммунистлари томонидан қувгин қилинган козокларнинг қатта қисми қурғокчил қўл ва баланд Ҳимолой орқали Ҳиндистон чегарасигача Хитойни тарқ этишга мажбур бўлади. Улардан баъзилари йўлда ўлишади. Қолган қисми Ҳинд чегарачиларига чегарадан ўтишга рухсат берилмагунча, бор қучлари билан жанг қилишади.

Душман саналган Оспан Ботир номи Хитойда ханузгача тақибланган. Бутун дунё козоклари (ҳамда туркий халқлар) учун у қаҳрамон ва афсонавий шахс. Унинг хотираси абадий яшайди. Муштамлақчилар, босқинчи ва золимларнинг қўлига тушган бошқа миллий қаҳрамонлар билан бир қаторда.

Чунки озодлик - бу дала одамларининг туб моҳиятидир.

Расмда руҳи синмаган Оспан Ботир қатл этилиш олдида бошини баланд қўтарган ва қўзлари тик қолди турибди.